

Časopisi iz područja stomatologije u dostupnim bazama podataka s cjelovitim tekstom: jedinstvo sadržaja i tehnologije

Mira Bačić
Zagorka Majstorović

Nacionalna i sveučilišna
knjižnica, Zagreb

Sažetak

Elektronički časopisi postali su nezaobilazni izvor znanstvenih informacija. Njihova prednost, u odnosu prema tiskanim časopisima, proizlazi iz značajki medija: dostupni su svim zainteresiranim korisnicima istodobno, prije nego tiskana inačica, i nisu nužno vezani na samu knjižnicu. Kako je u procesu diseminacije znanstvenih i stručnih informacija jedna od temeljnih uloga knjižničara osigurati korisnicima informaciju koja im je potrebna i kada im je potrebna, knjižničari u prvome redu nastoje korisnike obavijestiti o raspoloživim elektroničkim izvorima. Cilj je ovoga rada sistematizirati časopise iz područja stomatologije s pomoću pregleda časopisa koji su hrvatskoj akademskoj zajednici dostupni u bazama podataka članaka u punome tekstu u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, te knjižnicama znanstvenih institucija i fakulteta koje su okupljene u podsustavima Sustava znanstvenih informacija. U agregiranim bazama podataka EBSCO Publishinga odabrano je 26 časopisa iz područja stomatologije, a u bazama podataka izdavača odabrano je: 7 naslova izdavača Kluwer Academic Publishing, 15 naslova izdavača Elsevier Science, 12 naslova Springer Verlag i 2 naslova izdavača John Wiley & Sons.

Ključne riječi: časopisi iz područja stomatologije, baze podataka s cjelovitim člancima.

Acta Stomat Croat
2004; 173-178

PREGLEDNI RAD
Primljeno: 13. veljače 2004.

Adresa za dopisivanje:

Mira Bačić
Nacionalna i sveučilišna
knjižnica
Hrvatske bratske zajednice 4
10000 Zagreb
E-mail: mbacic@nsk.hr

Uvod

Razvoj stomatologije kao znanosti i struke sve je brži. Tu promjenu moraju pratiti i knjižnice i omogućiti sve bržu i bolju dostupnost do najnovijih rezultata istraživanja.

Pitanje nabave znanstvenih časopisa za razmjerno malu znanstvenu zajednicu kakva je u Hrvatskoj složenije je nego u velikima. Kriteriji za nabavu časopisa nisu potreba i pravo znan-

stvenika na znanstvene informacije već su ti kriteriji podređeni visini proračuna.

Nabava tiskanih časopisa često donosi i «povlasticu» da institucija koja prima tiskani naslov ima pravo i na njegovu elektroničku verziju. Te činjenice potaknule su koordiniranu nabavu i osnutak konzorcija (skup više knjižnica koje zajedno rješavaju zajednički problem http://knjiznica.irb.hr/hrv/o_ecasopisima.html) s ciljem da se, imajući na umu gospodarsko stanje

u Hrvatskoj, za raspoloživa proračunska sredstva nabave časopisi u tiskanom obliku i konzorcijske verzije elektroničkih časopisa. Na taj se način preko knjižnica svim znanstvenicima pod jednakim uvjetima omogućuju znanstvene informacije (1).

Postoje različite vrste konzorcija za elektroničke izvore u svijetu. Tako npr. u Americi postoji više od 100 velikih konzorcija u koje su uključene fakultetske knjižnice (osobito posljednjih pet godina) (2).

Pod pojmom elektroničkoga časopisa podrazumijeva se časopis dostupan preko interneta bez obzira na to izdaje li se samo u digitalnom obliku ili je elektronička inačica tiskanom časopisu. Prednosti elektroničkih časopisa jesu: dostupnost bez obzira na vrijeme i mjesto, brzina objavljivanja radova, veza između navoda u članku i izvornih radova u punome tekstu, te komunikacija među znanstvenicima.

Formati prikaza teksta elektroničkih časopisa su u HTML-u (HyperText Markup Language) koji omogućuje unakrsno povezivanje članaka u popisu literature s izvornim tekstovima i PDF-u (Portable Document Format).

Posljednjih nekoliko godina uporaba elektroničkih časopisa vrlo se rasprostranila. Pristup elektroničkim časopisima s cjelovitim člancima omogućen je u agregiranim bazama podataka (baze podataka s časopisima više izdavača) i bazama podataka izdavača koji pružaju online pristup samo svojim časopisima.

Izdavači elektroničkih časopisa nastoje biti prepoznatljivi po kolekciji časopisa i načinu prezentacije članaka koju nude znanstvenoj zajednici, te po funkcionalnosti alata za pretraživanje članaka. Korisnici, međutim, od knjižničara traže sve časopise na određenu temu bez obzira na izdavača (1). Taj se problem rješava uporabom takozvanih «alata za povezivanje» (SourceLink, Link Solver, Link Finder itd.) koji osiguravaju veze između bibliografskih baza podataka (npr. MEDLINE) i e-časopisa s člancima u punom tekstu i na taj je način omogućeno jedinstvo sadržaja i tehnologije.

Nakon CrosRefa koji povezuje navedene članke u popisu literature s izvornim člancima, izdavači su razvili softverska rješenja koja

povezuju bibliografske baze podataka s kolekcijama članaka s cjelovitim tekstom. Ta je «služba» dostupna hrvatskoj akademskoj zajednici na EBSCO-ovoj platformi. LinkSource povezuje rezultate pretraživanja MEDLINE-a (bibliografske jedinice) s izvornim člancima u kolekcijama elektroničkih časopisa za koje postoji pravo uporabe.

Elektronički izvori postali su nezaobilazan izvor znanstvenoga informiranja. Zato ih knjižničari nastoje usustaviti kako bi svojim korisnicima osigurali jednostavan i jasan pristup tim izvorima.

Korisnici Nacionalne i sveučilišne knjižnice (3) i knjižnica znanstvenih ustanova te fakulteta, koje su okupljene u podsustavima Sustava znanstvenih informacija (4), imaju slobodan pristup časopisima s cjelovitim člancima u bazama podataka obrađenim u ovome radu prema licencnim ugovorima (http://knjiznica.irb.hr/hrv/o_ecasopisima.html).

Istraživanje je provedeno početkom godine 2004. u bazama podataka četiriju izdavača (Elsevier Science, Springer Verlag, J. Wiley & Sons i Kluwer), te u bazama podataka EBSCO Publishinga čiju je pretplatu osiguralo Ministarstvo znanosti i tehnologije tijekom 2001.- 2003. godine.

Metoda

Da bi se ustanovilo koji su to elektronički časopisi s cjelovitim člancima iz područja stomatologije dostupni hrvatskoj akademskoj zajednici provela se je njihova identifikacija i odabir u bazama podataka: EBSCO Publishing (baze Academic Search Premier i Health Source: Nursing/Academic Edition), Kluwer Journals, ScienceDirect, Springer Link i Wiley InterScience.

U svakoj navedenoj bazi podataka identificirani su i izabrani časopisi područja zanimljiva za stomatologe uz provjeru početka dostupnosti cjelovitoga teksta.

Kriterij za izbor bili su časopisi koji donose sadržaje iz užih i širih područja stomatološke struke.

Kontrola odabranih časopisa prema područjima i izdavačima napravljena je u Ulrich's Periodical Directory (5).

Rezultati**EBSCO Publishing**

U kolekcijama EBSCO-vih elektroničkih časopisa (6-7) stomatološki časopisi se nalaze u bazama Academic Search Premier (ASP) (obuhvaća preko 4000 «full-text» primarnih časopisa iz svih područja znanosti) i Health

Source: Nursing/Academic Edition (HSN) (obuhvaća preko 600 «full-text» primarnih časopisa iz biomedicinskih područja). EBSCO Publishing je agregirana baza podataka koja sadrži časopise većeg broja izdavača. Podatci o odabranim časopisima iz područja stomatologije izdavača EBSCO Publishing navedeni su u Tablici 1. Uz svaki časopis je naznačen izdavač i razdoblje dostupnosti cjelovitih članaka. U posebnoj koloni

Tablica 1. *Stomatološki časopisi u EBSCO Publishing*
Table 1. *Journals on dental medicine in EBSCO Publishing*

Naslov časopisa / Journal	ISSN	Izdavač / Publisher	Dostupan od / Start from	Baza	Embargo
Access (Chicago)	1050-0758	American Dental Hygienists' Association	2001.	ASP + HSN	NEMA
Acta Odontologica Scandinavica	0001-6357	Taylor & Francis A S	1998.	ASP	12 mjeseci
American Journal of Human Genetics	0002-9297	University of Chicago Press	1999.	ASP + HSN	NEMA
Anthropology & Medicine	13 64-8470	Carfax Publishing Company	1998.	ASP + HSN	12 mjeseci
British Dental Journal	0007-0610	Nature Publishing Group	1999.	ASP	12 mjeseci
Clinical Implant Dentistry & Related Research	1523-0899	B.C. Decker Inc.	2001.	ASP + HSN	NEMA
Clinical Oral Implants Research	0905-7161	Blackwell Publishing Limited	1998.	ASP	12 mjeseci
Community Dentistry and Oral Epidemiology	0301-5661	Blackwell Munksgaard	2000.	ASP	12 mjeseci
Dental Traumatology	0827-1305	Business Information Group	2000.	ASP	12 mjeseci
Endodontic Topics	1601-1538	Blackwell Munksgaard	2003.	ASP	12 mjeseci
European Journal of Dental Education	1396-5883	Blackwell Publishing Limited	2002.	ASP	12 mjeseci
European Journal of Oral Sciences	1600-0579	Blackwell Munksgaard	1998.	ASP + HSN	12 mjeseci
Evidence-Based Dentistry	1462-0049	Nature Publishing Group	2000.	ASP	12 mjeseci
International Endodontic Journal	0020-0336	Georg Thieme Verlag	1998.	ASP + HSN	12 mjeseci
Journal of Clinical Periodontology	0022-3875	J C O Inc.	1999.	ASP	12 mjeseci
Journal of Dental Hygiene	1043-254X	American Dental Hygienists Association	2001.	ASP + HSN	NEMA
Journal of Mechanics in Medicine & Biology	0219-5194	World Scientific Publishing Lippincott Williams & Company	2001.	ASP	12 mjeseci
Journal of Oral Pathology & Medicine	0099-2399	Wilkins	2002.		12 mjeseci
Journal of Oral Rehabilitation	0305-182X	Blackwell Munksgaard	1998.	ASP + HSN	12 mjeseci
Journal of Periodontal Research	0305-182X	Blackwell Publishing Ltd.	2002.	ASP	12 mjeseci
Medical Informatics & the Internet in Medicine	1463-923 8	Taylor & Francis Ltd	1999.	ASP	12 mjeseci
Oral Diseases	1354-523X	Blackwell Munksgaard	2003.	ASP + HSN	12 mjeseci
Oral History Review	0094-0798	University of California Press	2001.	ASP	NEMA
Oral Microbiology & Immunology	0902-0055	Blackwell Publishing Limited	1999.	ASP	12 mjeseci
Periodontology 2000	0906-6713	Blackwell Publishing, Inc.	2000.	ASP	12 mjeseci
Progress in Orthodontics	1399-7513	Blackwell Publishing Limited	2000.	ASP	12 mjeseci

Tablica 2. *Stomatološki časopisi u Kluwer Academic Publishing*
 Table 2. *Journals on dental medicine in Kluwer Academic Publishing*

Naslov časopisa / Journal	ISSN	Dostupan od / Start from
Archives of Oral Biology	0003-9969	1997.
Artificial Intelligence in Medicine	0933-3657	1997.
Biomaterials	0142-9612	1997.
Bone	8756-3282	1997.
British Journal of Oral and Maxillofacial Surgery	0266-4356	1999.
Computers and Biomedical Research	1632-0464	1997.
Dental Materials	0109-5641	1997.
Forensic Science International	0379-0738	1997.
International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery	0901-5027	2001.
Journal of Biomechanics	0021-9290	1997.
Journal of Biomedical Informatics	1532-0464	2001.
Journal of Dentistry	0300-5712	1997.
Magnetic Resonance Imaging	0730-725X	1997.
Oral Oncology	1368-8375	1997.
Pain	0304-3959	1997.

naznačen je «embargo» izdavača, koji pokazuje koliko je pojedini izdavač ograničio uporabu cjelovitih članaka. Pristup je uglavnom ograničen na razdoblje od posljednjih 12 mjeseci. EBSCO Publishing korisnike obavještuje o svim promjenama koje upućuju na nove naslove ili promjenu uvjeta uporabe.

U bazama podataka ASP i HSN EBSCO Publishinga izabrano je 26 časopisa s cjelovitim člancima. Za 21 naslov postoji embargo na pristup člancima objavljenim u posljednjih 12 mjeseci. Razdoblje dostupnosti odabranim cjelovitim člancima kreće od godine 1998.

Kluwer Journals

Kluwerovi časopisi dostupni su preko OVID-ove platforme (8), a broje više od 700 časopisa iz svih područja znanosti. Objavljeni radovi prikazuju se u PDF formatu, što je nedostatak u usporedbi s kolekcijama onih izdavača kod kojih

postoji mogućnost izbora formata: HTML ili PDF. Odabrano je 7 časopisa s mogućnošću pristupa cjelovitim tekstovima od 1997., 1998. ili od 2000. do danas (Tablica 2).

ScienceDirect

ScienceDirect je baza podataka elektroničkih časopisa svih impresuma izdavača Elsevier Science i sadržava oko 1800 naslova primarnih časopisa u elektroničkom obliku iz svih područja znanosti, no prednjače iz područja prirodnih i primijenjenih znanosti (9-10). Hrvatskoj akademskoj zajednici omogućen je pristup cjelovitim člancima iz 1500 naslova s početkom uporabe od godine 1997. (licenci uvjeti).

ScienceDirect omogućuje korisniku koji se registrira zanimljivu i korisnu personalizaciju pristupa i usluge. Izborom područja interesa u člancima ili u časopisu kontinuirano se dostavljaju članci ili pak sadržaji sveščića za odabrani skup

Tablica 3. *Stomatološki časopisi u ScienceDirect*
 Table 3. *Journals on dental medicine in ScienceDirect*

Naslov časopisa / Journal	ISSN	Dostupan od / Start from
Biomedical Engineering	0006-3398	2000.
BioMetals	0966-0844	1997.
Journal of Mammalian Evolution	1064-7554	2000.
Journal of materials science	0022-2461	1997.
Mechanics of Composite Materials	0191-5665	2000.
Pharmaceutical Research	0724-8741	1997.
Theoretical Medicine & Bioethics	1386-7415	1998.

Tablica 4. *Stomatološki časopisi Springer Link*
 Table 4. *Journals on dental medicine in Springer Link*

Naslov časopisa / Journal	ISSN	Dostupan od / Start from
Biomechanics and Modeling in Mechanobiology	1617-7959	1994.
Calcified Tissue International	0171-967X	1996.
Clinical Oral Investigations	1432-6981	1997.
Human Genetics	0340-6717	1996.
Journal of Anesthesia	0913-8668	1999.
Journal of Bone and Mineral Metabolism	0914-8779	1998.
Journal of Headache and Pain	1129-2369	2000.
Journal of Orofacial Orthopedics/Fortschritte der Kieferorthopädie	1434-5293	2000.
Lasers in Medical Science	0268-8921	1998.
Mund-, Kiefer- und Gesichtschirurgie	1432-9417	1997.
Odontology		2001.
Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie	0948-6704	1998.

časopisa. Praćenje citiranosti članaka odabranih autora ili vlastitih čini tu kolekciju osobito zanimljivom. Odabrani časopisi dostupni preko ScienceDirecta popisani su u Tablici 3.

Springer Link

Baza podataka elektroničkih časopisa izdavača Springer Verlag (Springer Link) sadržava više od 480 časopisa iz svih znanstvenih područja, a najviše iz prirodnih i primijenjenih znanstvenih skupina. Pristup cjelovitim tekstovima objavljenih članaka nije ograničen na određene godine (11). Omogućuje brz pristup izvorima jer je baza smještena na tri servera (dva u Berlinu i jednom u New Yorku). Služba Online First omogućuje dostupnost člancima i prije nego je časopis tiskan. Služba «Alerts» šalje informaciju u člancima u tisku e-poštom registriranim korisnicima. Odabrani časopisi iz područja stomatologije Springer Linka nalaze se u Tablici 4.

Wiley InterScience

Wiley InterScience (12) nudi članke u više od 300 vodećih znanstvenih časopisa. Pristup cjelovitim člancima omogućen je samo naslovima na koje su knjižnice pretplaćene u tiskanom obliku (licenci uvjeti), a odabrana su 2 časopisa u kojem se objavljuju teme iz područja interesa stomatologa: American Journal of Medical Genetics, Part A (ISSN 0148-7299) od 1996. i Journal of Biomedical Materials Research Part A (ISSN 1097-4636) od 2003.

Metodom koja je obuhvaćala identifikaciju i izbor časopisa iz stomatoloških i srodnih područja dobio se popis od 62 naslova koji su dostupni u raspoloživim bazama podataka s cjelovitim tekstovima u Hrvatskoj. Među njima je i 15 tiskanih časopisa koje pribavlja knjižnica Stomatološkog fakulteta u Zagrebu (http://www.szi.hr/casopisi98_99.htm).

Najviše je časopisa dostupno u okviru EBSCO Publishinga (26), zatim u ScienceDirectu (15). Springer Link ima 12, Kluwer 7 i Wiley InterScience 2 naslova.

Ovim radom htjeli smo korisnicima "približiti" elektroničke časopise iz stomatoloških i srodnih područja. Knjižničari i korisnici od ovih servisa očekuju stalnost usluge i održavanje kakvoće raspoloživih izvora (14).

Literatura

1. MIHEL I, GRŽETIĆ V. Nabava časopisa u 2002. godini: konzorcijski pristup. *Kemija u industriji* 2002; 51: 285-9.
2. HIREMATH U. Electronic consortia : resource sharing in the digital age. *Collection Building* 2001; 20: 80-7.
3. Katalozi i baze (stranica na Internetu). Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica; (preuzeto 27. veljače 2004.). Raspoloživo na adresi: <http://www.nsk.hr/usluge/katalozi.html>.
4. Sustav znanstvenih informacija RH (stranica na Internetu). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa; (preuzeto 27. veljače 2004.). Raspoloživo na adresi: <http://www.szi.hr/>

5. Ulrich's Periodicals Directory (baza podataka na Internetu). New Providence, NJ: Bowker; (preuzeto 27. veljače 2004.). Raspoloživo na adresi: <http://www.ulrichsweb.com/ulrichsweb/>.
6. EBSCO Publishing (baza podataka na Internetu). Birmingham, Ala. : EBSCO Industries Inc.; (preuzeto 27. veljače 2004.). Raspoloživo na adresi: <http://search.epnet.com>.
7. WALLACE M. What does electronic full-text really mean? *Reference Services Review* 1999; 27: 113-26.
8. Kluwer Journals (baza podataka na Internetu). Dordrecht: Kluwer; (preuzeto 27. veljače 2004.). Raspoloživo na adresi: <http://gateway1.ovid.com/ovidweb.cgi>
9. ScienceDirect (baza podataka na Internetu). Amsterdam: Elsevier; (preuzeto 27. veljače 2004.). Raspoloživo na adresi: <http://sciencedirect.com>
10. KIDD T. Does electronic acces affect document delivery requests? *Interlending & Document Supply* 2003; 31: 264-9.
11. Springer Link (baza podataka na Internetu). Heidelberg : Springer; (preuzeto 27. veljače 2004.). Raspoloživo na adresi: <http://www.springerlink.com>
12. Wiley InterScience (baza podataka na Internetu). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.; (preuzeto 27. veljače 2004.). Raspoloživo na adresi: <http://www3.interscience.wiley.com/>
13. ASHCROFT L. Partnerships in the Electronic Age. *Library Hi Tech News* 2001; 18: 1-4.